

INTELLIGENCE EDUCATION AT GRADUATE AND POSTGRADUATE LEVEL: COMPARİSON OF TURKEY AND USA SAMPLES

**Doç. Dr. Namık Çencen - Serkan Kocamanoğlu
Mehmet Burak Berk**

Abstract

The aim of this research is to compare the intelligence training programs of Turkey and the United States at the undergraduate and graduate levels. This study was designed in a qualitative research pattern and used document review and descriptive content analysis. Document analysis is a systematic method of evaluating and examining both written and electronic materials. In this research, the undergraduate and graduate level intelligence education programs of Turkey's; National Defense University, Gendarmerie and Coast Guard Academy, Police Academy, Istanbul Aydin University, and in United States; Citadel Military Collage of South Carolina, American Military University, The Institute of World Politics, and Mercyhurst University's programs are studied. The findings obtained as a result of the study are as follows: While there are many specific universities in the United States that mainly focused on providing intelligence education including the undergraduate level, there are no specific universities in Turkey that mainly focused on providing intelligence education directly at the undergraduate level, and intelligence education at the undergraduate level is provided within the University. On the graduate level, universities that provides intelligence education is umpteen in the United States however, in Turkey, only four universities provide intelligence education on the graduate level. Apart from that United States' undergraduate and graduate level intelligence education focuses on United States' world politics and homeland security, in case of Turkey, undergraduate and graduate level intelligence education predominantly focused on homeland security threats.

Keywords: Postgraduate Education, Intelligence Education, Security, Policy.

LİSANS VE LİSANSÜSTÜ DÜZEYDE İSTİHBARAT EĞİTİMİ: TÜRKİYE VE ABD ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Namık Çencen* - Serkan Kocamanoğlu
Mehmet Burak Berk*****

Öz

Bu araştırmanın amacı lisans ve lisansüstü düzeyde Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin istihbarat eğitim programlarını karşılaştırılmasıdır. Çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmış olup doküman incelemesi ve betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Doküman analizi hem yazılı hem de elektronik materyalleri değerlendiren ve inceleyen sistematik bir yöntemdir. Araştırmada, lisans ve lisansüstü düzeyde Türkiye'de Milli Savunma Üniversitesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Polis Akademisi, İstanbul Aydın Üniversitesi ve ABD'de Citadel Military Collage of South Carolina, American Military University, The Institute of World Politics, Mercyhurst University'nin istihbarat eğitim programları incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular şunlardır: ABD'de lisans düzeyinde sadece istihbarat eğitimi veren birçok spesifik üniversite mevcut iken, Türkiye'de ise doğrudan lisans düzeyinde istihbarat eğitimi veren spesifik bir üniversite bulunmamakta ve lisans düzeyinde istihbarat eğitimi bir üniversitenin bünyesinde verilmektedir. İstihbarat eğitimi lisansüstü düzeyde karşılaştırıldığında ABD'de birçok üniversitede verilirken, Türkiye'de ise sadece dört üniversitede verildiği görülmektedir. ABD'de lisans ve lisansüstü programlarda istihbarat eğitimi, ABD'nin dünya politikaları ve iç güvenlik tehditleri ile şekillenirken Türkiye'de ise lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitimi Türkiye'nin iç güvenlik tehditleri doğrultusunda şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Eğitim, İstihbarat Eğitimi, Güvenlik, Politika.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Jandarma Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Yönetimi (İstihbarat), ncencen23@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-8962-4124>.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Jandarma Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Yönetimi (İstihbarat), s.kocamanoğlu19@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-5314-4620>.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Jandarma Sahil Güvenlik Akademisi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Mehmetburakberk@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-9215-213X>.

Bu makaleye atıf için: Çencen, Namık. & Kocamanoğlu, Serkan. & Berk, Mehmet. Burak. (2021). Lisans ve Lisansüstü Düzeyde İstihbarat Eğitimi: Türkiye ve ABD Örneklerinin Karşılaştırılması, SDE Akademik Dergisi, 1(3), 98-133

Giriş

İstihbarat günümüzde yalnızca bir meslek olmanın dışında, diğer meslekler gibi bir disiplin özelliği taşımaktadır. İstihbarat, görece yeni bir akademik disiplin olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda hem diğer disiplinlerle yakından ilişkili hem de diğer disiplinlerden doğrudan yararlanarak fonksiyonunu yerine getirmektedir. Dünyadaki askeri ve siyasi gelişmeler, istihbaratın bir akademik disiplin olarak kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır. İstihbaratın sadece bir meslek olarak kabul edilmesinin dışında zamanla disiplin özelliğini kazanmasıyla istihbarat alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İstihbarat eğitimine henüz ülkemizdeki üniversitelerde yeterince ağırlık verilmediği söylenebilir. Dünyada istihbaratın bir disiplin olarak kabul görmesinin ardından istihbarat eğitimine ağırlık verilerek akademik düzeyde istihbarat personelinin yetiştirilmesi için yükseköğretim kurumları oluşturulmuş ve eğitim programları düzenlenmiştir. Gelişmeler, istihbarat disiplini alanında akademik düzeyde çalışmaların yapılmasını ve istihbarat personelinin eğitimsel sürecinin de planlanmasını beraberinde getirmiştir. Bu planlama ile eğitim-öğretim faaliyetlerinin sistematik olarak dizayn edilmesinin zorunluluk haline geldiği söylenebilir.

Akademik varoluş prensibi, bir fikri bilgiye dönüştürmek ve o fikri nedensellik ve etki bakımından incelemek olarak görülmektedir. Fakat aynı şey istihbarat organizasyonları için söylenemez; çünkü istihbarat organizasyonları bilginin fonksiyonel olarak kullanılması ve faydalı fikirleri üretmek için çaba sarf etmektedirler. İstihbarat organizasyonları, gerçekleşen vakaları nedensellik yönünden incelemeye ihtiyaç duyarlar fakat vakanın önemi konusunda nedensel modeller kurgulamaya fazla vakit ve enerji harcamamayı tercih ederler (Marrin, 2011:1). İstihbarat disiplini, doğasına uygun bir yöntembilim geliştirilmesinin dâhilinde kendine ait sözcük hazinesi, kendine ait bir teori yapısı, doktrini, kendine özgü rafine edilmiş ve kapsamlı tekniklere sahiptir. İstihbarat günümüzde yaygın bir şekilde mesleki bir alan olmasına rağmen literatürü eksiklik arz etmektedir. Eksik bir literatür de sonucunda bu disiplinin yöntembilimi, sözcük hazinesi, doktrini ve hatta temel teorisi tam olgunluğuna erişememe riskini ortaya çıkarmaktadır (Kent, 1955:35). Siyaset bilimi veya uluslararası ilişkiler gibi daha köklü akademik disiplinlerin aksine istihbarat disiplini

uygulama ile oldukça yakından ilgilidir (Marrin, 2011:1). İstihbarat çalışmaları disiplininin eğitiminin verildiği üniversitelerde, muhtelif konularda uzmanlaşarak istihbarat teşkilatları tarafından uzmanlıkları baz alınarak işe alınan kişilerden ziyade, işlevsel bilgiye sahip her konuda bilgi sahibi kişilerin istihbarat analizinin metotları ve işleyişinin öğretilerek teşkilatlar için yetiştirildiği gözlemlenmektedir (Landon-Murray, 2013:746).

Pearl Harbor Saldırısı'nın, istihbarat disiplininin olgunlaşması ve akademik anlamda çalışmaların önünü açması nedeniyle istihbarat eğitiminin şekillenmesinde örnek alınan önemli olayların başında geldiği söylenebilir. 1946 yılında yayımlanan Pearl Harbor ile ilgili Amerika Birleşik Devletleri kongre raporu ile birlikte akademik istihbarat çalışmalarının doğmuş olduğu kabul edilmektedir. 1949 yılında Sherman Kent'in "Amerikan Dünya Politikası için Stratejik İstihbarat" adlı eserinin istihbarat uygulayıcıları ve eğitimcilerinin yetiştirilmesinin önemini ortaya koyarak, istihbarat eğitiminin sistemli hale gelmesinde öncül adımların ilki atılmış sayılabilir (Scott ve Jackson, 2004:140).

Soğuk Savaş yıllarında akademisyenler, ABD'nin ulusal güvenliği konusunda kararlar alınmasında hayati bir rol oynayarak, ABD'nin George Washington'ın kurduğu ilk istihbarat yapılanmasının ardından mirası olarak değerlendirilebilen, ABD'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) yeni kurumsal yapısı ve bu yapıyı oluşturacak fikirler bu akademisyenlerin katkılarıyla ortaya çıkmıştır. ABD'de Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın ilk analizcileri başta gelen üniversitelerden ayrılan profesörler olmuştur (Zegart, 2007:30). Günümüz istihbarat topluluğunun bu sayede büyüyerek profesyonelleşmiş ve sistematik bir düzen içerisinde kurularak faaliyetlerini devam ettirdiği değerlendirilmektedir (Gearon, 2015: 266).

1974 yılına kadar akademik anlamda istihbarat üzerine gerçekleşmiş olan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalar arasında istihbarat teorisini içeren veya istihbaratın siyasal anlamda etkisi üzerine güvenilir veya saygıdeğer çalışmalar nadir kabul edilmektedir. Bunlara örnek olarak Sherman Kent'in Amerikan Dünya Politikası İçin Stratejik İstihbarat (1949), Roger Hilsman'ın Stratejik İstihbarat ve Ulusal Kararlar (1956), Harry Howe Ransom'un Merkezi İstihbarat ve Ulusal Güvenlik (1958), Lyman Kirkpatrick'in Gerçek CIA (1958) ve ABD İstihbarat Topluluğu

(1973), Allen Dulles'in İstihbarat Zanaatı (1963), David Wise ve Thomas B. Ross'un Görünmez Hükümet (1964) gibi eserleri gösterilebilir. Bu eserleri ortaya koymuş kişiler ise genellikle akademisyenler veya profesyonel istihbarat elemanları olduğu kadar Kent, Hilsman, Kirkpatrick ve Dulles gibi hem akademisyen olup hem de istihbarat faaliyetleri yürütmüş kişiler de olabilmektedir (Lowenthal, 1987:368).

Belirli bir noktaya kadar istihbarat öğretimi nispeten yeni bir akademik disiplin olması sebebiyle dönemselsel olarak duraksamaları içerisinde barındırmıştır. Dolayısıyla 1970'lerin ortasına kadar bu alanda akademik bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için bir alan yazını oldukça kısıtlı miktarda bulunmaktadır (Lowenthal, 1999:8-9). İstihbarat çalışmalarına olan ilgi 1974 yılında Seymour M. Hersh'in New York Times gazetesinde yayımladığı Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın Nixon yönetimi süresince savaş karşıtı gruplar ile Nixon hükümetine muhalif gruplara yönelik devasa çapta yasadışı iç istihbarat faaliyetleri düzenlediği yönündeki makalesi ile hızla arttığı değerlendirilebilmektedir (Nolan, 1999:18). Buradan hareketle istihbaratın akademik anlamda şekillenmesinde, istihbarat disiplini ortaya konan çalışmaların büyük önem arz ettiği söylenebilir.

Soğuk Savaş döneminin ardından 11 Eylül Saldırıları, istihbarat eğitimine verilen önemin hızlı bir şekilde artmasına sebep olmuştur. İstihbarat topluluğunun 11 Eylül Saldırılarını engelleyememesi, Saddam Hüseyin'in Kitle İmha Silahları gibi başarısızlıklar karar alıcılar ile istihbarat topluluğu arasındaki gerilimi artması istihbarat eğitiminin ön plana çıkmasına sebep teşkil ettiği söylenebilir (Campbell, 2011:309). Bu dönemde istihbarat eğitiminde sivilleşmeye gidilmesi hız kazanmıştır. Sivillerin almış oldukları lisans eğitimleri ile mesleki eğitimlerin harmanlanmasının sonucunda her konuda temel seviyede bilgi sahibi istihbarat elemanları yetiştirilmeye başlanmıştır. Mercyhurst Üniversitesinde istihbarat topluluğu için bir insan kaynakları havuzunun açılması ve ihtiyaç durumunda ilgili konuda bilgi sahibi kişilerin istihdam edilmesi sürecinin başlanması istihbarat eğitiminde de önemli değişimleri beraberinde getirdiği şekilde değerlendirilebilir (Spracher, 2009:138).

Amerika Birleşik Devletleri'nde akademik gelişmelerin hız kazandığı dönem 2005 yılında ABD İstihbarat Topluluğu'nun (U.S.A. Intelligence

Community) “Akademik Mükemmeliyet Merkezini” (Center for Academic Excellence) kurması ile başlamıştır. Bu merkezin amacı üniversiteler ile iletişime geçerek istihbarat teşkilatlarınca ihtiyaç duyulacak olan insan kaynağının üniversitelerden sağlanmasıdır. Bu dönemde istihbarat topluluklarında istihdam edilmesi düşünülen adaylar için temel hazırlık eğitimi verilmesi üzerine planlamalar gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada bu merkezin dört üniversitede Clark Atlanta Üniversitesi, Florida Uluslararası Üniversitesi, Tennessee Devlet Üniversitesi ve Trinity Devlet Üniversitesinde kurulması kararlaştırılmıştır. Fakat sonrasında California Devlet Üniversitesi, Norfolk Devlet Üniversitesi, El Paso Texas Üniversitesi, Texas Pan American Üniversitesi, Washington Üniversitesi ve Wayne Devlet Üniversitesi’nde de bu merkezin kurulması için gerekli fonlamalar gerçekleştirilmiştir (Rudner, 2008:114).

Geleneksel olarak faaliyetlerini yürüten üniversiteler ve istihbarat teşkilatları arasındaki iş bölümü neticesinde teşkilatlar, üniversitelerin hangi alanlarda analizcilerini geliştirebileceğini belirlemeye başlamıştır. Üniversiteler ise geleneksel olarak başlangıç seviyesinde istihbarat elemanlarına sağladıkları faydaları lisansüstü eğitimde de sağlayabileceklerini görmeye başlamışlardır (Corvaja, Jeraj ve Borghoff, 2016:81). İstihbarat teşkilatları üniversiteler ile birlikte geliştirecekleri eğitim programlarında, kurumsal önyargılar ve kişisel önyargılarından arındırılarak eğitim öğretim faaliyetlerini planlayabilirler. Mevcut aldıkları eğitimin dışında istihbarat personeli, farklı alanlara yönelerek genel bilgi kapasitelerini artırabilir, bu sayede bakış açılarında genişlemeler ile daha nitelikli istihbarat personelinin yetişmesine fayda sağlayabilir.

İstihbarat eğitim programlarının oluşturulmasında, istihbarat teşkilatlarının istediği yeterlilikteki personelin yetiştirilmesinde, uluslararası ilişkilerin temel teorilerinden olan realizm, liberalizm gibi yaklaşımlardan istifade edilmesi, güncel teori ve modellerin istihbarat faaliyetlerine uygun biçimde istihbarat personeli tarafından kullanılabilmesi amaçlanmıştır (Collier, 2005. Aktaran Landon-Murray, 2011:500). Bu teorilerin istihbarat faaliyetleri içerisinde kullanılabilmesi için istihbarat eğitiminin bu tür teori ve görüşleri içerisinde barındırması ve lisans ve lisansüstü eğitimde benimsenmesi gerekmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri içerisinde, istihbarat çalışmalarında günümüzde dört temel teori bulunmaktadır. Tarihsel teori; tecrübeler ve kişilik özelliklerine ağırlık vermekte, İşlevsel teori; operasyonel faaliyetlere ve süreçlere odaklanmakta, Yapısal teori; istihbaratın rolünün ve güvenlik kurumlarının uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisini incelemekte, Siyasal teori; kanun koyma ve yönetim konuları ile ilgilenmektedir (Thomas, 1988:236-238).

Günümüzde lisans ve lisansüstü düzeydeki istihbarat eğitimi, ilgili faaliyetleri gerçekleştiren istihbarat uzmanlarının yanı sıra akademik olarak güvenlik ve istihbarat alanında çalışan kişilerce de genişleme ve derinleşme üzerine kuruludur. Özellikle askeri alanın bir alt kolu olarak görülen istihbarat çalışmalarının daha geniş kapsamlı kabul edilebilecek güvenlik çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi ve askeri bir alanın dışında genel bir konsept içinde olması gerektiği düşünülmektedir (Buzan, Weaver ve Wilde, 1998:2). Bu düşüncenin ortaya çıkardığı sonuç ise istihbaratın akademikleşmesi olarak nitelendirilebilmektedir (Michael ve Kornbluth, 2019:118). Fakat bazı akademisyenler, istihbarat alanında çalışmayı genellikle zor bulmaktadırlar. Bunun sebepleri ise istihbaratın doğası gereği gizliliği barındırması ve gizlilik derecesi kaldırılmış belgelerin bile dışarıdan ulaşılmasının oldukça zor olması olarak kabul edilmektedir (Zegart, 2007:26-27).

İstihbarat eğitiminin sivilleşme sürecinde belirli sosyal bilimlerde yapılan çalışmalar, istihbarat disiplinine yeni bir ivme kazandırmıştır. Sosyal bilimlerin; uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, hukuk, tarih bölümü mezunlarının istihbarat disiplinde belirli alanlara odaklanarak yaptıkları çalışmalarla bu sivilleşmede önemli rol oynadığı kabul edilebilir. Uluslararası ilişkiler mezunlarının genellikle tam kaynaklı istihbarata yönelmesinin ise birden çok akademik disiplini içinde barındıran bir alan olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Siyaset bilimi ve hukuk lisans mezunları, istihbarat sürecinin başarılı veya başarısızlık sebeplerini araştırarak kişisel, politik, kurumsal önyargıları, sürprizlerin engellenmesi, istihbaratın siyasallaşması ve hukuksal boyutları gibi durumları kavramsallaştırarak konunun anlaşılmasına yardımcı olmaya çalışmaktadırlar (Scott ve Jackson, 2004:143). Tarih bölümü lisans mezunları ise istihbaratın savaş ve barış

ortamlarında karar alıcılar tarafından verilmiş spesifik kararların nüfuzu üzerine çalışmalar yürütmektedirler (Campbell, 2011:316). Buradan hareketle istihbarat eğitimi sürecinde üniversitelerin sosyal bilimler bölümlerinin içerikleri doğrultusunda istihbarat eğitimi kullanılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Literatür incelendiğinde, istihbarat eğitiminin lisans ve lisansüstü düzeylerde ülkeler arası karşılaştırılmasına dair alan yazında çalışmalar yer almamaktadır. Alan yazında ülkelerin lisans ve lisansüstü eğitim programlarında istihbarat eğitimlerine ilişkin çalışma ise Corvaja ve diğerlerinin, ABD ve İngiltere örneklerini içerisinde barındıran ve Almanya'da istihbarat alanında lisans ve lisansüstü düzeyde eğitimin nasıl oluşturulduğunu içeren çalışmasıdır. Bu çalışmada, İngiltere ve ABD'nin örnek alınarak Alman üniversitelerinde lisans ve lisansüstü eğitim programlarında bir müfredat örneği çıkarmak amaçlanmaktadır (Corvaja, Jeraj ve Borghoff, 2016:79). Türkiye'de lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitim programlarının ilişkin bir çalışma yerli literatürde yer almamaktadır. Ayrıca ilgili alan yazın incelendiğinde, Türkiye ve ABD'nin lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitim programlarının karşılaştırılmasına ilişkin bir çalışma literatürde yer almamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın kuramsal anlamda Türkiye ve ABD'deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim programlarını ortaya koyması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Araştırma ile Türkiye ve ABD'deki lisans ve lisansüstü düzeydeki istihbarat eğitim programlarının kuramsal temelleri ele alınarak alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Araştırma, güncel veriler sunması nedeniyle gelecek araştırmalara konu belirleme açısından da örnek teşkil edebilir. Bu çalışmada lisans ve lisansüstü Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin istihbarat eğitim programlarının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Türkiye'de lisans ve lisansüstü istihbarat eğitimi nasıl ve hangi sınıf düzeylerinde verilmektedir?
- 2) ABD'de lisans ve lisansüstü istihbarat eğitimi nasıl ve hangi sınıf düzeylerinde verilmektedir?
- 3) Türkiye'deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim-öğretim programlarının içerikleri nelerdir?

- 4) ABD'deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim-öğretim programlarının içerikleri nelerdir?
- 5) Türkiye'deki lisans ve lisansüstü istihbarat programları ile ABD'deki lisans ve lisansüstü istihbarat programlarının benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

Yöntem

Çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmış olup, doküman incelemesi ve betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Doküman analizi hem yazılı hem de elektronik materyalleri değerlendiren ve inceleyen sistematik bir yöntemdir. Nitel araştırmalardaki diğer analitik metotlar gibi doküman analizi, anlam çıkarmak, anlayış kazandırmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesini gerektirir. Dokümanlar, bir çalışmanın parçası olarak çeşitli formları sistematik değerlendirme için kullanılabilirler (Bowen, 2009:27). Eğitim ile ilgili araştırmada ders kitapları, program, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, ders ve ünite planları gibi materyallerin doküman olarak kullanılabilmesine imkân vermesi nedeniyle çalışmada doküman analizi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek: 190). Çalışmanın amaçları doğrultusunda Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki istihbarat eğitim programlarının ders içerikleri; amaç ve öğrenme çıktıları doğrultusunda incelenerek veriler betimsel analizle yorumlanmıştır.

Araştırmada incelenen üniversiteler grubunun belirlenmesinde, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alınmasından dolayı bu çalışmada basit seçkisiz örnekleme yöntemine (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016: 85) göre Milli Savunma Üniversitesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Polis Akademisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Citadel Military Collage of South Carolina, American Military University, The Institute of World Politics, Mercyhurst University seçilmiştir.

Bulgular

Türkiye ve ABD'deki lisans ve lisansüstü düzeydeki istihbarat eğitim programlarının karşılaştırılmasını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada her iki ülkenin istihbarat eğitim programları incelenmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde Türkiye'de lisans ve lisansüstü istihbarat eğitiminin nasıl ve hangi düzeylerde verildiği incelenmiştir.

Türkiye'de lisans düzeyinde istihbarat eğitimi, Milli Savunma Üniversitesinde Savunma Yönetimi Anabilim dalı altında Bilgi Yönetimi ve İstihbarat Çalışmaları programında verilmekte olup örgün eğitim ile dersler verilmektedir (www.kho.edu.tr: Bilgi Yönetimi ve İstihbarat Lisans Programı, 2019-2020). Lisansüstü eğitim düzeyinde ise istihbarat eğitimi Türkiye'de Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsünde İstihbarat Çalışmaları Anabilim Dalında, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde Güvenlik Yönetimi (İstihbarat) Anabilim dalında, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde İstihbarat Araştırmaları ve İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri programlarında örgün ve online eğitimle verilmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde ABD'de lisans ve lisansüstü istihbarat eğitiminin nasıl ve hangi düzeylerde verildiği incelenmiştir.

ABD'de lisans düzeyinde istihbarat eğitimi ilk olarak Mercyhurst Üniversitesi 1992 yılında istihbarat alanında lisans programı açılmasıyla başlamıştır. Sonrasında 2000 yılında açılan ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı bünyesinde bulunan Sherman Kent İstihbarat Analizi Okulu istihbarat eğitimini çeşitlendirmiştir (Campbell, 2011: 318-319).

Sivil üniversitelerde istihbarat programları incelendiğinde ise, 2001 yılında; Henley Putnam Üniversitesi, Dünya Siyaset Enstitüsü, 2003 yılın-

da Embry-Riddle Üniversitesi, 2005 yılında; Johns Hopkins Üniversitesi, Point Park Üniversitesi, 2006 yılında; Detroit Mercy Üniversitesi, 2007 yılında James Madison Üniversitesi, 2008 yılında; Texas El Paso Üniversitesi, 2010 yılında Bellevue Üniversitesi, Notre Dame Üniversitesi, 2011 yılında; Kaliforniya Bakersfield Devlet Üniversitesi, Güney Arizona Üniversitesi ve 2012 yılında Angelo Devlet Üniversitesi, Fayetteville Devlet Üniversitesi ve Coastal Carolina Üniversitesi istihbarat alanında eğitim lisans ve yüksek lisans eğitimleri vermeye başlamışlardır (Coulthart ve Crosston, 2015: 68).

Ulusal İstihbarat Üniversitesi sadece istihbarat alanında lisans ve lisansüstü eğitim veren bir üniversite olması neticesinde bu çalışmanın içerisine dâhil edilmiştir.

Dönemin ABD Başkanı Dwight Eisenhower'ın askeri istihbarat içerisindeki koordinasyonun sağlanması için ön çalışmasını oluşturması neticesinde 1961 yılında DIA adı verilen Savunma İstihbarat Teşkilatı altında kurulması planlanan üniversite Savunma İstihbarat Okulu adı altında 1962 yılında faaliyete geçmiştir.¹

Günümüzde Ulusal İstihbarat Üniversitesi adı verilen kurum lisans ve lisansüstü eğitimde sırasıyla İstihbarat Fen Fakültesi² adı altında lisans, *Fen Bilimleri Alanında Stratejik İstihbarat*³ ve *Fen Bilimleri Alanında Teknoloji İstihbaratı*⁴ yüksek lisans programlarını sunmaktadır.

ABD'de sosyal bilimler ve fen bilimleri programlarında lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat programı olan üniversiteler aşağıdaki tablo 1, tablo 2, tablo 3 ve tablo 4 de yer almaktadır.

1 <https://ni-u.edu/wp/about-niu/niu-history/>

2 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-strategic-intelligence/bachelor-of-science-in-intelligence-bsi/>

3 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-strategic-intelligence/master-of-science-of-strategic-intelligence/>

4 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-science-and-technology-intelligence/master-of-science-and-technology-intelligence/>

Tablo 1: Sosyal Bilimler Lisans Düzeyinde İstihbarat Programı Olan Üniversiteler

Üniversite Adı	Bölüm Adı	Eğitim Kampüsü
York College of Pennsylvania	İstihbarat Analizi	York, Pennsylvania
Fayetteville State University	İstihbarat Çalışmaları	Fayetteville, Arkansas
Liberty University	Uluslararası İlişkiler (Stratejik İstihbarat)	Lynchburg, Virginia
Fairmont State University	Ulusal Güvenlik ve İstihbarat	Fairmont, Minnesota
The Citadel - The Military College of South Carolina	İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları	Charleston, Illinois
Coastal Carolina University	İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Çalışmaları	Conway, South Carolina
Mercyhurst University	İstihbarat Çalışmaları	Erie, Pennsylvania
University of Mount Union	Ulusal Güvenlik ve Yabancı Ülkeler İstihbarat Analizi	Alliance, Ohio

Tablo 1’de de görüldüğü üzere ABD’de de sosyal bilimler lisans düzeyinde istihbarat eğitimi; York College of Pennsylvania, Fayetteville State University, Liberty University, Fairmont State University, The Citadel - The Military College of South Carolina, Coastal Carolina University, Mercyhurst University, University of Mount Union üniversitelerinde verilmektedir. Buralarda istihbarat eğitiminin; İstihbarat Analizi, Ulusal Güvenlik ve İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları gibi bölümlerde verildiği görülmektedir. Eğitimler örgün ve online eğitimle verilmektedir.

Tablo 2: Fen Bilimleri Lisans Düzeyinde İstihbarat Programı Olan Üniversiteler

Üniversite Adı	Bölüm Adı	Eğitim Kampüsü
Liberty University	Suç İstihbaratı (Stratejik İstihbarat Çalışmaları)	Lynchburg, Virginia
James Madison University	İstihbarat Analizi	Harrisonburg, Virginia
Florida State University	Kolluk İstihbaratı	Florida City, Florida
Point Park University	İstihbarat ve Ulusal Güvenlik	Pittsburgh, Pennsylvania
Northern Arizona University	Disiplinler Arası Çalışmalar-İstihbarat Çalışmaları 90-30	Yuma, Arizona
Embry-Riddle Aeronautical University	Küresel Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları	Daytona Beach, Florida
Ferris State University	Bilgi Güvenliği ve İstihbarat	Big Rapids, Michigan
University of Arizona	Uygulamalı Bilimler: İstihbarat Çalışmaları Ağırlıklı	Tucson, Arizona
Johnson & Wales University	Siber Tehdit İstihbaratı ve Savunma	Birden Fazla Kampüs Bulunmaktadır.

Tablo 2’de ise ABD’de Fen bilimleri lisans düzeyinde istihbarat eğitimi; Liberty Üniversitesi, James Madison Üniversitesi, Florida Devlet Üniversitesi, Point Park Üniversitesi, Kuzey Arizona Üniversitesi, Embry-Riddle Aeronautical Üniversitesi, Ferris Devlet Üniversitesi, Arizona Üniversitesi ve Johnson & Wales üniversitelerinde verilmektedir. Buralarda istihbarat eğitimi, istihbaratın diğer disiplinlerle ilişkisi ve istihbaratın spesifik alanlardaki çalışmalara yönelik bölümlerde verildiği görülmektedir. Eğitimler örgün ve online olarak verilmektedir.

Tablo 3: Sosyal Bilimler Lisansüstü Düzeyde İstihbarat Programı Olan Üniversiteler

Üniversite Adı	Bölüm Adı	Eğitim Kampüsü
Point Park University	İstihbarat ve Küresel Güvenlik	Pittsburgh, Pennsylvania
Marymount University	İstihbarat Çalışmaları	Arlington, Texas
Georgetown University	Güvenlik Çalışmaları	Washington, D. C.
University of Denver	Uluslararası Güvenlik	Denver, Colorado
Rider University	Ulusal Güvenlik	Princeton, New Jersey

Tablo 3'te ABD'de Sosyal Bilimler Lisansüstü istihbarat eğitimi; Point Park Üniversitesi, Marymount Üniversitesi, Georgetown Üniversitesi, Denver Üniversitesi ve Rider üniversitelerinde verilmektedir. Buralarda istihbarat eğitiminin, İstihbarat ve Küresel Güvenlik, İstihbarat Çalışmaları, Güvenlik Çalışmaları, Uluslararası Güvenlik ve Ulusal Güvenlik bölümlerinde verildiği görülmektedir. Eğitimler örgün ve online şekilde verilmektedir.

Tablo 4: Fen Bilimleri Lisansüstü Düzeyde İstihbarat Programı Olan Üniversiteler

Üniversite Adı	Bölüm Adı	Eğitim Kampüsü
University of Texas El Paso	İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Çalışmaları	El Paso, Texas
Johns Hopkins University	Coğrafi İstihbarat	Online
Saint Louis University	Stratejik İstihbarat	Saint Louis, Missouri
University of Maryland	Yönetim: İstihbarat Yönetimi	Online
University of South Florida	İstihbarat Çalışmaları	Online
University of Maryland	Coğrafi İstihbarat	College Park, Maryland
Ferris State University	Bilgi Güvenliği ve İstihbarat	Big Rapids, Michigan
Bellevue University	İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları	Online
University of Detroit Mercy	İstihbarat Analizi	Highland Park, Michigan
Michigan State University	Kolluk İstihbaratı ve İstihbarat Analizi	Online
George Mason University	Coğrafi Bilim ve Coğrafi İstihbarat	Fairfax, Virginia
University of Southern California	İnsan Güvenliği ve Coğrafi İstihbarat	Online
Saint Mary's University of Minnesota	Veri İstihbaratı ve Coğrafi Analiz	Winona, Mississippi

Tablo 4'te görüldüğü şekilde ABD'de Fen Bilimleri Lisansüstü istihbarat eğitimi; Texas El Paso Üniversitesi, Johns Hopkins Üniversitesi, Saint Louis Üniversitesi, Saint Louis Üniversitesi, Maryland Üniversitesi, Güney Florida Üniversitesi, Ferris Devlet Üniversitesi, Bellevue Üniversitesi, Detroit Mercy Üniversitesi, Michigan Devlet Üniversitesi, George Mason Üniversitesi, California Üniversitesi, Saint Mary's Minnesota Üniversitele-
rinde verilmektedir. Buralarda istihbarat eğitiminin, İstihbarat ve Küresel Güvenlik, İstihbarat Çalışmaları, Güvenlik Çalışmaları, Uluslararası Güvenlik ve Ulusal Güvenlik bölümlerinde verildiği görülmektedir. Eğitimler örgün ve online olarak verilmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde Türkiye'deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim programlarının amaçları, ders içerikleri ve öğrenme çıktıları incelenmiştir.

Lisans düzeyinde istihbarat eğitimi; Milli Savunma Üniversitesinde Savunma Yönetimi Anabilim dalı 4 yıllık Bilgi Yönetimi ve İstihbarat Çalışmaları⁵ programında verilmektedir. Bu programın amaçları: Görev yapacak subayların; karşılaştığı olayları ve içinde bulunduğu ortamı sorgulayan, düşünen ve araştıran, hızla gelişen teknolojik yeniliklerin sağladığı imkânları da kullanarak bilgiden güç üretebilen, istihbaratın önemini kavrayıp istihbarat çarkında belirtilen sıra doğrultusunda süreci yönetebilen liderler ve komutanlar olarak yetişmelerini sağlamak şeklinde eğitim programında yer almaktadır.⁶

2019-2020 eğitim öğretim yılında Milli Savunma Üniversitesi Savunma Yönetimi anabilim dalında, lisans düzeyinde; üçüncü yarıyıl istihbarat teorisi ve istihbarata karşı koyma, istihbarat disiplinleri ve istihbarata karşı koyma ve koruyucu güvenlik faaliyetleri dersleri öğretilirken, dördüncü yarıyıl; bilgi güvenliği, siber savaş ve bilişim sistemleri güvenliği ve stratejik iletişim ve müzakere teknikleri dersleri yer almakta, beşinci yarıyıl ise karar analizi, sosyal iletişim ağları ve istihbarat yöntemleri,

5 http://www.kho.edu.tr/akademik/dekanlik/savunma_yonetimi_bolumu/bilgi_yonetimi.html#

6 http://www.kho.edu.tr/akademik/dekanlik/savunma_yonetimi_bolumu/bilgi_yon_abd.html

istihbarat tarihi ve istihbarat süreç yönetimi dersleri yer almaktadır. Altıncı yarıyılıda; stratejik istihbarat analizi, yedinci yarıyılıda muharebe sahası istihbarat hazırlığı sayısal uygulamaları, muharebe sahası görüntü ve hedef istihbaratı uygulamaları, istihbarat vaka analizi ve açık kaynak istihbaratı ve uygulamaları dersleri yer almaktadır.⁷ Lisans düzeyinde Bilgi Yönetimi ve İstihbarat Çalışmaları programının öğrenme çıktıları değerlendirilecek olursa, “istihbarat teorisi ve yaklaşımlarını kavrayan, istihbarata karşı koruma ve koruyucu güvenlik faaliyetlerini öğrenir, siber dünyayı ve bilişim sistemlerini analiz eder, sosyal iletişim ağları ve istihbarat yöntemleri arasındaki ilişkiyi kavrar, kişisel güvenlik önlemlerini uygular, bilgi güvenliği konusunda öngörü sahibi olur.”⁸ Hedeflerinin bulunduğu görülür.

Lisansüstü eğitim düzeyinde ise Türkiye’de Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsünde İstihbarat Çalışmaları Anabilim Dalı programının amaçları; istihbarat kurumları arasında koordinasyon ve uyum ihtiyacı, insan istihbaratı, bilgi güvenliği, yönetimi ve analizi, istihbarat felsefesi, ulusal güvenlik politikalarının incelenmesi istihbarat oluşturma ve üretim sürecinin yöntemlerinin analizinin öğretilmesi şeklindedir. Bu programın müfredatı incelendiğinde; bilimsel araştırma teknikleri ve yayın etiği, istihbarat teşkilatlarının yapısı ve işleyişi, milli güvenlik ve istihbarat sistemi, seminer ve karar verme tekniklerinden oluşan 12 kredilik beş dersten oluşan zorunlu dersler ile rekabet istihbaratı, istihbarat üretim süreci, istihbarat analizi, kamu politikası kapsamında güvenlik politikası analizi, bilgi güvenliği, büyük veri analizi, bilgi yönetimi ve analizi, insan istihbaratı, stratejik istihbarat olmak üzere 27 kredilik dokuz seçmeli dersten oluşmaktadır. Ders içerikleri ve dersin öğrenme çıktılarına yer verilmemektedir.⁹

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde, Güvenlik Yönetimi (İstihbarat) Anabilim dalı programının amaçları

7 2020-2021 eğitim öğretim yılında, Milli Savunma Üniversitesi Savunma Yönetimi Anabilim Dalı’nda değişikliklere gidilmiştir, lisans düzeyinde istihbarat eğitimi savunma yönetimi ve karar verme ağırlıklı bir içerik oluşturulduğu şeklinde değerlendirilebilir. Üniversitenin eğitim öğretim programlarındaki değişikliklerden dolayı bahsedilen anabilim dalının birinci ve ikinci yarıyıl programının bulunduğu web sitesinde bilgiler yer almaktadır.

8 http://www.kho.edu.tr/akademik/dekanlik/savunma_yonetimi_bolumu/bilgi_yonetimi.html#

9 https://msu.edu.tr/enstituler/atasaren/Ana%20Bilim%20Dallari/ABD_Istihbarat_Calismalari_ABD.pdf

spesifik olarak verilmemiş derslerin içeriklerine göre yer verilmiştir. İstihbarat teorileri, istihbaratın diğer disiplinler ile ilişkisi, bilgi güvenliği ve siber güvenlik ilişkisi, Türk istihbarat tarihinin tarihsel gelişim aşamaları, stratejik istihbaratın kapsamı ve uygulamaları, antropolojik istihbarat uygulamaları, kritik altyapıları koruma stratejilerinde tehdit değerlendirmesi yapılması konusunda becerileri geliştirmek, istihbarat bilişim sistemleri ve siber istihbarat analiz yöntemlerini öğrenme ve kavratmak amaçlanmaktadır. Programda 12 kredilik beş zorunlu ders bulunmaktadır. Zorunlu dersler; Araştırma yöntem ve teknikleri, stratejik istihbarat, güvenliğin teorik temelleri ve seminer derslerinden oluşmaktadır. Ayrıca programda 12 kredilik 4 adet seçmeli ders vardır. Seçmeli dersler; İstihbarat teorileri, yapılandırılmış istihbarat analiz teknikleri, istihbarat örgütlerinde liderlik ve yöneticilik, siber istihbarat gibi derslerden oluşmaktadır. Güvenlik Yönetimi (İstihbarat) programının öğrenme çıktıları ise; Güvenlik Yönetimi alanında hedefler ise istihbarat temel kavramlarını ve teorisini öğrenir, araştırma konusunun oluşturur, araştırma becerisinin artırır, araştırma etiği ilkelerini öğrenir, istihbarat, güvenlik, bilgi güvenliği, siber güvenlik ilişki ağını kavrayabilir, stratejik istihbarata yönelik istihbarat analiz ve yöntemlerini bilir, istihbarat teşkilatları ve karar alıcılar arasındaki iletişim bağına kavrar, yapılandırılmış istihbarat analiz tekniklerini öğrenir, Türk istihbarat teşkilatlarının tarihsel gelişimini öğrenir, siber güvenliğin temel bileşenlerini bilir, siber istihbarata karşı koyma teknik ve metodolojilerini tanıy ve uygular şeklinde belirlenmiştir.

İstihbarat eğitimi, lisansüstü düzeyde Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri enstitüsünde istihbarat araştırmaları programında, Türkçe ve İngilizce olarak verilmektedir. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde İstihbarat Araştırmaları¹⁰ programının amaçları doğrultusunda, demokratik normlar çerçevesinde istihbarat çalışmalarının daha ileri düzeye çıkarılabilmesi, istihbarat araştırmaları çalışmalarının bilimsel çerçevede tartışılması ve dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelerinin yapılması, karar alma sürecine katkı sağlanması, hukukun üstünlüğü ve demokratik değerler ile insan haklarına saygı çerçevesinde tesis edilecek uygulamalara destek olmaları hedeflenmektedir.

¹⁰ <https://gbe.pa.edu.tr/anabilim-dallari.html>

Programın müfredatı araştırma yöntemleri 1-2, istihbarat çalışmalarına giriş, iç güvenlik yönetimi ve istihbarat, psikolojik harekât ve propaganda, mali istihbarat, algı yönetimi, güvenlik paradigmasında değişim ve ekonomi, analitik düşünme ve akıl yürütme gibi zorunlu seçmeli derslerden oluşmaktadır. İstihbarat Araştırmaları anabilim dalı yüksek lisans programı öğrenme çıktıları ise; Sosyal araştırmanın esaslarını öğrenir, istihbaratın temel kavramlarını tanımlar, istihbaratın temel fonksiyonlarını anlayabilir, önleyici istihbarat çalışmaları ve fırsat istihbaratı hakkında bilgi edinir, psikolojik harekât ve propaganda yaklaşımı konusunda yeterli bilgi donanımına sahip olur, aklama ve terörizmin finansmanı suçu ile etkin mücadele edilmesini öğrenir, algı yönetiminin kavramsal çerçevesini öğrenir ve algı yönetimini küreselleşme ekseninde değerlendirir şeklinde yer almaktadır.¹¹

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri¹² programında ise uluslararası ilişkilerde istihbaratın rolüne odaklanarak ülke güvenlikleri bağlamında istihbarat yaklaşımlarını değerlendirmek amaçlamaktadır. Program, bilimsel araştırma yöntemleri, güvenlik çalışmalarına teorik yaklaşımlar, teze giriş ve seminer dersi, uluslararası ilişkiler ve diplomasi zorunlu dersleri ile uluslararası güvenlik ve terörizm, istihbarat ve güvenlik, bilgi ve iletişim güvenliği, Türkiye’de güvenlik sistemi, Türk siyasi hayatı ve siyasal kurumlar, uluslararası örgütlerin analizi ve istihbarat analizi seçmeli derslerinden oluşmaktadır.¹³ Programda 12 Kredilik yedi zorunlu ve 21 kredilik yedi seçmeli ders vardır. Programın öğrenme çıktıları; bu programdan mezun olanlar sosyal bilimlerde kendi alanları ile ilgili konuları araştırabilecek donanımı kazanır, güvenlik çalışmaları alanına ilişkin temel kavram ve kuramları bilir, istihbarat içerisinde teknoloji kullanımını kavrar ve stratejik istihbaratın analizini yapar,¹⁴ stratejik istihbaratın tanımını ve önemini kavrar, stratejik istihbaratın dış politikadaki etkisini anlamlandırır ve istihbarat analizinde belirsizlik ile mücadele yöntemlerini öğrenir¹⁵ şeklinde belirlenmiştir.

11 <https://gbe.pa.edu.tr/ders-icerikleri.html>

12 <https://ebs.aydin.edu.tr/tr/index.iau?Page=BolumGenelBilgiler&BK=365>

13 <https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumDersleri&BK=365&DersTuru=0&ln=tr>

14 https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=DersTanitimFormu2&Action=DersTanitimFormuView&bolum_kodu=365&DersID=76769&innerPage=tumu&ln=tr

15 https://ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=DersTanitimFormu2&Action=DersTanitimFormuView&bolum_kodu=365&DersID=69821&innerPage=tumu&ln=tr

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminin analizinde ABD'deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim programlarının amaçları, ders içerikleri ve öğrenme çıktıları incelenmiştir.

ABD'deki istihbarat eğitim programı veren lisans ve lisansüstü üniversitelerin örneklem seçilmesinde istihbarat eğitimlerindeki tarihsel süreçleri, köklü üniversiteler olmaları, ulusal güvenlik alanında faaliyet gösteren istihbarat kurumlarına katkı sağlamaları ve Türkiye'de lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitimi veren üniversitelere benzer özellikler göstermesi gibi nedenler göz önünde bulundurulmuştur.

Ulusal İstihbarat Üniversitesi İstihbarat Fen Fakültesi mezunlarının araştırmacı ve öğrenmeye meraklı, kendilerini ulusal İstihbarat Topluluğuna katkı sağlamaya adayacak kişiler olması amaçlanmaktadır. İstihbarat Fen Fakültesi izlencesi 11 temel ders ve 6 seçmeli dersten oluşmakta, temel dersler küresel bir perspektif üzerinden istihbarat kavramına odaklanmaktadır. Bu dersler arasında küresel güvenlik ortamı, istihbarat analizi, varlık toplama ve kapasitesi, istihbarat ve ulusal güvenlik stratejisi, analiz metodları, bilim teknoloji ve istihbarat, uluslararası siyasi ekonomi, analizi ve istihbarat toplayıcısı entegrasyonu gibi dersler bulunurken, karşı istihbarat, istihbarat ve özel operasyonlar, çatışmaların doğası, Asya, Avrupa, Avrasya, Latin Amerika, Orta Doğu gibi bölgesel istihbarat dersleri ve siber güvenlik, kitle imha silahsızlanması, bilgi operasyonları, terörizm, ulus ötesi tehditler anavatan güvenliği gibi dersler gibi seçmeli dersler de bulunmaktadır. Derslerin bu şekilde dizayn edilmesinin temel prensibi olarak ise disiplinlerin çeşitliliğini artırarak küresel ve jeostratejik kapsamda değerlendirebilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir. Programda öğrencilerin fikirlerini etkili bir biçimde sunabilmesi, bağımsız bir şekilde öğrenebilmesi, teknolojik ekipmanları kullanabilmesi, kaynak elde edebilmesi ve bu kaynakları değerlendirebilmesi, eleştirel, bağımsız ve yaratıcı düşünce kapasitesine sahip olması, karmaşık ve belirsizliklere müsamaha edebilmesi amaçlanmaktadır.¹⁶ İstihbarat Fen Fakültesi'nin öğrenme çıktılarına bakıldığında kişilerin küresel ortamdaki unsurları güvenlik ve istihbarat

¹⁶ <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-strategic-intelligence/bachelor-of-science-in-intelligence-bsi/>

kapsamında analiz edebileceği, süreçleri ayırt edebileceği, ABD'nin ulusal güvenlik ve istihbarat girişimlerinin sınırlılıklarını kavrayacağı, strateji ve politika üretim sürecinde istihbari destek sağlayabileceği, bireysel veya toplu bir biçimde analitik çıktılar yaratabileceği öngörülmektedir.¹⁷

Citadel Military Collage of South Carolina, askeri bir okul olmasının yanı sıra “İstihbarat ve Güvenlik Çalışmaları” lisans diploması veren bir üniversitedir. Bu üniversite, ordunun ulusal güvenlik ve istihbarat alanında, federe devlet ve bölgesel hükümet kurumlarının, özel şirketlerin istihbarat ve güvenlik alanındaki ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur.¹⁸ Lisans derecesi elde etmek için öncelikle 45 kredilik 15 dersten oluşmuş olan sosyal bilimler eğitiminin tamamlanmasının ardından alan derslerinin eğitimleri verilmektedir. Bu alan derslerinin amacı öğrencilerin eleştirel düşünce ve sistematik analiz kabiliyetini artırmak olarak belirlenmiştir. Bu sayede öğrencilerin ulusal güvenlik konusunda etkili liderlik vasfına sahip olması amaçlanmaktadır. İstihbarat alanındaki temel dersler; istihbarat çalışmalarına giriş, ulusal güvenlik, gelişmiş analiz-1, istihbarat toplama sistemleri ve programları, askeri faaliyetlere destek için istihbarat, istihbarat bitirme ve siber güvenliğe giriştir. Ayrıca lisans derecesini tamamlayabilmek için öğrencilerin seçmeli alan derslerini de almaları gerekmektedir. Seçmeli alanlar; genel istihbarat, askeri istihbarat, Çin bölgesi çalışmaları, terörle mücadele ve iş istihbaratı alanlarını barındırmakta ve bu alanlara uygun dersleri içermektedir.

Citadel Military Collage of South Carolina'nın genel bir öğrenim çıktısı bulunmaması ile birlikte, öğrencilerin seçeceği alanlar doğrultusunda öğrenme çıktılarının kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Genel İstihbarat alanından mezun olan öğrencilerin istihbarat çalışmaları üzerine kapsamlı ve disiplinler arası bir eğitim alarak kendisinin ve danışmanın kararlaştırması sonucunda genel bir uzmanlık sahibi olacağı öğrenme çıktılarında öngörülmektedir.¹⁹ Askeri İstihbarat alanından mezun olan öğrencilerin ABD ordusu tarafından uygulanan istihbarat faaliyetleri

17 <https://ni-u.edu/wp/wp-content/uploads/2021/06/NIU-Catalog-2021-2022-Final.pdf>

18 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts>

19 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts/340-academics/schools/shss/intelligence-security-studies/24716-general-intelligence>

ve işlevi konusunda güçlü bir arka plan kazanacakları varsayılmaktadır.²⁰ Çin Bölgesi Çalışmaları alanından mezun olan öğrencilerin ABD ulusal çıkarları bağlamında Çin'in dili, kültürü ve tarihi hakkında fikir edinecekleri değerlendirilmektedir.²¹ Terörle Mücadele alanından mezun olan öğrencilerin terörizmin teorisi, tarihi, tehdidi, önlenmesi ve alınabilecek tedbirler hakkında bilgi sahibi olacakları düşünülmektedir.²² İş İstihbaratı alanından mezun olan öğrencilerin istihbaratın modern iş dünyasında oynadığı rolü öğrenecekleri belirtilmektedir. Programda ayrıca daha rekabetçi bir girişimcilik ortamı ile uğraşmak zorunda olan iş liderlerine karar avantajı sağlamaya vurgu yapılmaktadır.²³

American Military University İstihbarat Çalışmaları lisans programının amacı; kişilerin araştırma, analiz, veriyi tutarlı bir istihbarat verisine çevirme becerisini artırmak olarak belirlenmiştir. Online eğitim veren bu lisans programı ulusal ve uluslararası istihbarat faaliyetlerine, analizine, etiğine, toplama metotlarına, araştırmasına ve karşı istihbaratına yönelik bir eğitim sunmaktadır. Bu üniversitede Genel Eğitim dersleri geniş bir bilgi birikimi ve analitik yeteneğin geliştirilmesi için tasarlanmıştır. Genel Eğitim dersleri incelendiğinde beşeri ilimlerden, yurttaşlık ve siyasal ve sosyal bilimlerden ikişer ders alınması zorunluymken; tarih, matematik ve uygulamalı akıl yürütme ve fen bilimlerinden derslerinden birer ders olarak toplamda 30 kredinin tamamlanması gerekmektedir. Zorunlu alan dersleri; İstihbarat Çalışmalarına Giriş, ABD İstihbarat Topluluğu, Uluslararası İlişkiler, Araştırma Dizaynı ve Metotları, İstihbarat Toplama, İstihbaratta Kanun ve Etik, Eleştirel Analiz, Tehdit Analizi ve Yabancı İstihbarat Teşkilatları derslerinden oluşmaktadır. Genel Eğitim dersleri ve zorunlu derslerin alınmasından sonra öğrencinin bilgi, beceri ve yetenekleri doğrultusunda Asya Çalışmaları, İstihbarata Karşı Koyma, Suç İstihbaratı, Siber Güvenlik, Coğrafi İstihbarat, İstihbarat Analizi, İstihbarat Toplama, İstihbarat

20 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts/340-academics/schools/shss/intelligence-security-studies/24717-military-intelligence>

21 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts/340-academics/schools/shss/intelligence-security-studies/24718-chinese-area-studies>

22 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts/340-academics/schools/shss/intelligence-security-studies/24719-counterterrorism>

23 <https://www.citadel.edu/root/intelligence-and-security-studies-undergraduate-programs/bachelor-of-arts/340-academics/schools/shss/intelligence-security-studies/24720-business-intelligence>

Faaliyetleri, Latin Amerika Çalışmaları, Orta Doğu Çalışmaları ve Terörizm Çalışmaları alanlarına yönlendirilmektedirler.²⁴

American Military University İstihbarat Çalışmaları lisans programının eğitim çıktıları incelendiğinde; ABD istihbarat topluluğunun evrimi, yapısı, fonksiyonu, kabiliyeti ve aktivitelerinin tanımlanması birincil hedef olarak gösterilmektedir. İstihbarat çarkının işleyişi ve aşamaları, istihbaratın bileşenleri, istihbaratın hukuki yapısı ve temel araştırma tekniklerinin profesyonel ve akademik analizler ile birleştirilerek istihbarat tüketicisine nasıl iletilmesi gerektiği konusunda öğrencilerin bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin farklı alanlara yönlendirilmesinin neticesinde belirli bir bölge veya ABD'nin bölgesel olarak etkileri konusunda değerlendirme yapabilir hale gelmeleri, istihbarata karşı koyma faaliyetleri neticesinde analizler yürüterek bu alandaki metodolojiye hâkim olmaları amaçlanmaktadır. Ayrıca istihbarat boşluklarını doldurabilecek şekilde toplama sistemleri ve yöntemleri hakkında detaylı bilgiye sahip olmaları, coğrafi istihbaratı etkili bir şekilde işleyebilmeleri, vaka ve sonuçları tahmin etmekte yüksek derecede yetkinlik sahibi olmaları, istihbarat operasyonlarının yönetimi konusunda planlama ve yönetme alanlarında bilinçli olmaları sağlamak²⁵ hedeflenmektedir.

Ulusal İstihbarat Üniversitesi Fen Bilimleri Alanında Stratejik İstihbarat lisan üstü programı, ABD'nin İstihbarat Topluluğu ve görevleri, hangi alanlarda faaliyet gösterdiği, mevcut ve potansiyel rakipler ile şimdi veya gelecekte nasıl mücadele edebileceği yönünde öğrencileri bilgilendirmeyi amaçlayan bir program olarak nitelendirilebilir. Ulusal güvenlik strateji ve bu stratejilerin unsurlarını desteklemek adına yetiştirilecek olan öğrencilerin istihbarat topluluğu içerisinde seçilmesi ile birlikte bu öğrencilerin küresel konularda, bölgesel çalışmalarda, istihbarat uygulamalarında ve kabiliyetlerinde yeterlilik kazanması, istihbarat topluluğunun karşılaşılabileceği zorluklar ve ulusal güvenlik stratejilerini desteklemek için eğitilmesi amaçlanmaktadır.²⁶ Fen Bilimleri Alanında, Stratejik İstihbarat lisan üstü

24 Programın detayları için https://catalog.apus.edu/undergraduate/academic-programs/bachelors/bachelor-arts-intelligence-studies/bachelor-arts-intelligence-studies.pdf?_ga=2.145588732.972596961.1618248888-94952149.1618248888

25 a.g.e.

26 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-strategic-intelligence/master-of-science-of-strategic-intelligence/>

öğrencilerinin orijinal araştırma yapma, eleştirel ve yaratıcı düşünce, sözlü ve yazılı olarak fikirlerini etkili bir şekilde sunabilmesi amaçlanmakta, bu amaca hizmet etmek için oluşturulan izlencede istihbarat muhakemesi ve analiz, istihbarat topluluğunda liderlik ve yönetim, istihbarat toplama, istihbarat ve ulusal güvenlik politikası ve küresel stratejik ortamın analizi olmak üzere 5 zorunlu ders bulunmaktadır. Bu derslerin başarı ile sonlandırılmasının ardından öğrenciler; toplama ve analiz alanı, karşı istihbarat alanı, özel operasyonlarda stratejik istihbarat alanı, istihbarat topluluğu liderliği ve yönetimi alanı, geniş Orta Doğu alanı, Çin alanı, Avrasya alanı, terörizm alanı gibi alanlardan birini seçerek bu alanlardan birindeki 4 dersi tamamlamasının ardından mezun olmaktadır.²⁷

Ulusal İstihbarat Üniversitesi Fen Bilimleri Alanında Stratejik İstihbarat lisan üstü programının öğrenme çıktılarına değerlendirildiğinde, öğrencilerin belirsizlik içerisindeki dünyada ABD'nin ulusal güvenliğinin güçler ve gelişmeler doğrultusunda nasıl şekillendiğini değerlendirebileceği, istihbarat topluluğunun ABD ulusal güvenlik politikalarında ve strateji topluluklarında karar alma mekanizmasındaki rolünü analiz edebileceği, tehditler-kapasiteler veya ulusal güvenlik girişimleri konusunda uzmanlık gösterebileceği, istihbarat topluluğunun tam kaynaklı istihbarat kaynakları konusunda ve ilgilendiği konular üzerine titiz analitik çalışmalar gerçekleştirebileceği, bütünlük veya teşkilatlar arası alanda etkili iletişim kurma ve iş birliği gösterme yetisi elde edebileceği öngörülmektedir.²⁸

Ulusal İstihbarat Üniversitesinin diğer bir lisan üstü programı da Fen Bilimleri Alanında Teknoloji İstihbaratıdır. Teknik istihbarat programı, istihbarat dünyasının bilim ve teknoloji ile entegrasyonunun sağlanması için dizayn edilmiş bir istihbarat yüksek lisans programıdır. Diğer istihbarat programlarının aksine ileri düzeyde politika, siyasi ve askeri stratejik istihbarat alanına yönelmeyen bir program olması neticesinde öğrencilere bilim temelli araştırma, belirli bir alanda uzmanlaşma ve bilimsel düzeyde eğitim sağlanması bilinciyle kurulmuştur.²⁹ Fen Bilimleri Alanında Teknoloji İstihbaratı yüksek lisans programının izlencesi; Ulusal İstihbarat

27 <https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2021/06/NIU-Catalog-2021-2022-Final.pdf>

28 <https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2021/06/NIU-Catalog-2021-2022-Final.pdf>

29 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-science-and-technology-intelligence/master-of-science-and-technology-intelligence/>

Direktörlüğü Ofisi'nin yetkinliği, bilgisi, yeteneği ve kabiliyeti ile entegre edilebilecek şekilde kurgulanmış ve zorunlu derslerin ardından alan uzmanlık derslerine yoğunlaşmıştır.³⁰ Bu kapsamda kitle imha silahları, si-ber istihbarat, istihbarat içerisinde veri bilimi, bilgi ve nüfuz istihbaratı ve büyüyen teknolojiler ve jeostratejik kaynaklar gibi alanlardan birine yönelen öğrencilerin kendi alanları içerisinde uzman kişiler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Fen Bilimleri Alanında Teknoloji İstihbaratı lisans üstü programının öğrenme çıktılarına bakıldığında, öğrencilerin küresel meseleleri ve ABD'nin ulusal güvenlik topluluğunun bilim ve teknolojiye nasıl etki-lendiğini anlayabileceği, belirli bilimsel ve teknolojik alanlarda ilgili teh-ditleri veya potansiyel iyileştirmeleri tespit ederek, ABD'nin istihbarat kapasitesini artırma konusunda analizler yürütebileceği, istihbarat toplu-luğunu ilgilendiren bilim ve teknoloji alanlarında titiz bir şekilde analizler gerçekleştirerek çıktıları istihbarat tüketicilerine iletebileceği ve ABD ulu-sal güvenlik ve istihbarat topluluklarını bilimsel ve teknolojik alanlardaki değişikliklerden haberdar edebileceği öngörülmektedir.³¹

Ulusal İstihbarat Üniversitesinin, Fen Bilimleri Alanında Stratejik İs-tihbarat lisans üstü programı ile Fen Bilimleri Alanında Teknoloji İstihba-ratı lisans üstü programlarının ortak dersleri olarak; istihbarat muhakemesi ve analiz, istihbarat topluluğunda liderlik ve yönetim, istihbarat toplama, istihbarat ve ulusal güvenlik politikası dersleri gözlemlenirken farklı olarak zorunlu dersler arasında bilim ve teknoloji dersi bulunmaktadır.³² Program sonunda uzmanlaşılacak alanlarda 4 alan dersi alan öğrenciler mezun olma hakkı kazanmaktadır.

The Institute of World Politics'in³³ Stratejik İstihbarat Çalışmaları li-sansüstü eğitim programının incelenmesinin sebepleri ise okulun ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik temaları altında stratejik istihbarat çalış-maları eğitimi veren kurum olması ve bu anlamda çeşitli sertifika program-

30 <https://ni-u.edu/wp/academics/schools/college-of-science-and-technology-intelligence/master-of-science-and-technology-intelligence/>

31 <https://ni-u.edu/wp/wp-content/uploads/2021/06/NIU-Catalog-2021-2022-Final.pdf>

32 <https://ni-u.edu/wp/wp-content/uploads/2021/06/NIU-Catalog-2021-2022-Final.pdf>

33 <https://www.iwp.edu> (1990 yılında kurulan bu okul, istihbarat ve siyaset bilimi alanı üzerine lisansüstü eğitim vermekte olup istihbarat lisansüstü eğitimine 2001 yılında başlamıştır.)

ları üzerine uzmanlaşmış olmasıdır. Stratejik İstihbarat Çalışmaları Yüksek Lisans programı 52 krediden oluşmaktadır. Programın amaçları spesifik olarak verilmemiş, üniversitenin web sitesinde istihbarat kariyeri yapmak isteyen kişiler için önemli bir basamak olduğu vurgulanmıştır³⁴. Program; istihbarat toplama, analiz, epistemoloji, istihbarata karşı koyma, aldatma ve örtülü operasyonlar etrafında şekillenmektedir.

Programın içeriği değerlendirildiğinde temel dersler olarak; Uluslararası Politikada Değerler ve Fikirler, Amerikan Siyasi Düşüncesinin Kaynakları, Batı Ahlakı ve Politik Düşüncesi, Uluslararası İlişkiler, Devlet Yönetimi ve Bütünleşik Strateji, Coğrafya ve Strateji, Dış Politika Yapıcıları İçin İktisat ve Bitirme Tezi yer almaktadır.³⁵ Temel derslerin bitiminden sonra İstihbarat ve Devlet Yönetimi alanını tercih edenler için; İstihbarat ve Politika, Demokratik Toplumlarda İstihbarata Karşı Koyma, Tahmin Üzerine İstihbarat Analizi ve Epistemoloji, İstihbarat Toplama, İnsan İstihbaratının Rolü ve Önemi, Yabancı Propaganda, Politika ve Algı, İstihbarat ve Hukuk dersleri verilmektedir.³⁶

İstihbarat Bilim Dalı alanında uzmanlaşmak isteyenler için de; ABD Nükleer Silahsızlandırma ve Nükleer Politikası, Amerikan İstihbaratı ve Koruyucu Güvenlik İleri Seviye Semineri, Soğuk Savaş Sırasında ve Sonrasında ABD İstihbaratı, Strateji ve Analiz için Kültürel İstihbarat, Modern Harpta Askeri İstihbarat, Ulusal Güvenlik Profesyonelleri için Yazı Yazma, Teknoloji- İstihbarat, Güvenlik ve Devlet Yönetimi, Sürpriz-Uyarı ve Aldatma, Ulusal Güvenliğin Temelleri, Tahmin ve Siyasi Risk Analizi, İstihbarata Karşı Koyma Sorunsalı: Sırlar ve İkili Ajanların Avantajları, Örtülü Operasyon ve Ulusal Güvenlik, Günümüz Güvenlik Ortamında Şiddeti Kullanan Devlet Dışı Aktörler, Nükleer Caydırıcılık ve Silah Kontrolü gibi dersler verilmektedir.³⁷

İstihbarata Karşı Koyma ve Yabancı İstihbarat alanında uzmanlaşmak isteyenler için; Karşılaştırmalı İstihbarat Sistemleri: Yabancı İstihbarat ve Güvenlik Kültürü, Terörizm, Casuslar-Yıkım-Terörizm ve Nüfuz Operasyonları, İstihbarata Karşı Koyma Operasyonlarında Vaka Çalışmaları,

34 <https://www.iwp.edu/degrees/master-of-arts-in-strategic-intelligence-studies/>

35 a.g.e.

36 a.g.e.

37 a.g.e.

FBI İstihbarata Karşı Koyma Tarihi, Küresel Cihatçılığın Düşman Tehdit Doktrini, Siber Devlet İradesi, Anavatan Güvenliğinin Temelleri, Terörizmle Mücadele ve Demokrasiler, Günümüz Güvenlik Ortamında Şiddetli Kullanan Devlet Dışı Aktörler, Nükleer Caydırıcılık ve Silah Kontrolü, Terörist Savunuculuğu ve Propaganda, Siber Strateji Geliştirme, Siber Terörizm ve İstihbarat gibi dersler verilmektedir.³⁸

The Institute of World Politics'in lisansüstü eğitim programının çıktıları incelendiğinde; stratejik istihbarat ile ilgili tarihi bilgiler, coğrafi bilgiler, konsept ve teoriler üzerinde öğrencilerin bilgi sahibi olması beklenmektedir. Ayrıca istihbaratın, istihbarata karşı koymanın, koruyucu güvenlik ve nüfuz operasyonlarını birbirine entegre edebilecek düzeyde öğrenilmesi ve yabancı ülkelerin istihbarat teşkilatları ile dış politikadaki rollerini analiz edebilmesi öngörülmektedir. Bunun yanı sıra yazılı ve sözlü olarak etkili ve ikna edici bir biçimde iletişim kurmayı, güçlü argümanlar sunmayı, mantıksal hataları tespit etmeyi ve destekleyici ve düzeltici bilgi vermesi beklenmektedir.³⁹

Mercyhurst Üniversitesi'nin⁴⁰ Uygulamalı İstihbarat lisansüstü eğitim programının incelenmesinin sebepleri; bu alanda eğitim veren ve diploma olanağı sunan ilk üniversite olması, 1992'den itibaren Uygulamalı İstihbarat programı yürütmesi, sunduğu uygulamalı istihbarat programında, istihbarat kurumlarına eleman yetiştirmesidir. Mercyhurst'ü ABD'deki diğer lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitimi veren üniversitelerden farklı kılan eğitimlerinin uzun süreden beri online lisansüstü eğitim olarak sunuyor olmasıdır. Lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitimi almak isteyen öğrenciler tercihlerine göre örgün öğretim veya online öğretim ile derslerine devam edebilmektedirler.

Ayrıca bu üniversitenin lisans ve lisansüstü düzeyde uzun yıllara (25 yıl) dayanan istihbarat eğitim programı sayesinde ABD'nin istihbarat kurumlarının ihtiyacı olan analizcilerini yetiştirmesi de onu farklı kılan özellikleri arasında yer aldığı değerlendirilmektedir. Verilen lisansüstü

38 a.g.e.

39 <https://www.iwp.edu/degrees/master-of-arts-in-strategic-intelligence-studies/>

40 <https://mercyhurst.edu>

eğitimin içeriği değerlendirildiğinde; iletişim, araştırma metotları, teori ve uygulamaları gibi alanların ön plana çıktığı görülmektedir.

Mercyhurst Üniversitesinin Uygulamalı İstihbarat programının amaçları incelendiğinde; istihbarat analizini uygulayabilen, ulusal güvenlik teşkilatları, özel savunma şirketleri, emniyet teşkilatları, işletmeler ve hükümet dışı organizasyonlara yönelik istihbarat elemanları ve yöneticilerin yetiştirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca program, istihbarat disiplininin tarihini ve teorisinin anlaşılması, eleştirel düşünce tekniklerinin gerçek dünya meselelerinde kullanılması, veri toplama teknikleri ve analiz teknikleri ve metotlarını kullanabilmesi konusunda yetiştirilmesi, istihbarat sürecinin yönetimi ve istihbarat alanında araştırmanın nasıl yapılacağı konusunda öğrencileri yetkin kılma amacı gütmektedir.⁴¹

Programın içeriği değerlendirildiğinde temel dersler kategorisinde; İstihbaratta Araştırma Metotları, İstihbarat Teorileri ve Uygulamaları, Reket Üzerine Kurulu İstihbarat, Suç İstihbaratı, İstihbarat İletişimi, Günümüzde İstihbarat Liderliği ve Stratejik İstihbarat Analiz Yönetimi dersleri yer aldığı görülmektedir.⁴²

Programda temel dersler ile birlikte öğrencinin yönelmek istediği alana göre seçmeli dersleri tercih ettiği de gözlemlenmektedir. Bu dersler; İleri Seviye Analiz Teknikleri, Büyük Strateji: Stratejik Planlama ve İstihbarat, Piyasa Araştırması ve Birincil İstihbarat, Siber Tehdit Analizi, İşletmelerde Yazışmalar ve Görsel Sunum, Hedef Seçmek İçin İstihbarat Desteği, Coğrafi İstihbarat, Özel Sektör İçin Veri Analizi, Sosyal Medya Analizi, Silahsızlandırma Analizi, İstihbarat ve İş Stratejisi, Finansal İstihbarat Analizi, Seminer (Ulusal Güvenlik), Terörizm Çalışmaları, İstihbarat, Ordu ve Harp, İstihbarata Karşı Koyma Politikası ve Uygulaması, İstihbarat Konuları ve Staj gibi derslerden oluşmaktadır.⁴³

Lisansüstü istihbarat eğitim programını lisansüstü tez çalışması yaparak bitirmek isteyen öğrenciler yukarıda bahsedilen üç seçmeli dersi tamamlaması, araştırma temelli projeler yapmak isteyen öğrenciler ise dört seçmeli dersi almaları gerekmektedir.

41 <https://www.mercyhurst.edu/academics/grad/applied-intelligence>

42 <https://www.course-catalog.com/mercyhurst/g/2020-2021/degree/4>

43 a.g.e.

Mercyhurst Üniversitesi Uygulamalı İstihbarat öğretim programının tercihe göre 36 veya 34 kredilik⁴⁴ olan bu programın öğrenme çıktıları; bu programdan mezun olan kişiler istihbarat disiplini ve tarihi hakkında bilgi edinir, gerçek dünya vakalarına karşı eleştirel düşünceyi uygulayabilir, toplanan veri ve bilgileri çeşitli analiz teknikleri ve metodolojiler kullanarak değerlendirebilir, sözlü, görsel veya yazılı olarak analiz ürünleri hazırlayabilir, açık kaynak araştırmalarını ve toplama faaliyetlerini tasarlayabilir, istihbarat süreç ve uygulamalarını başlatıp yönetebilir ve istihbarat alanında çeşitli araştırmalar üretebilecek şekilde donanım sahibi olacağı belirtilmiştir.⁴⁵

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt probleminin analizinde Türkiye'deki lisans ve lisansüstü istihbarat programları ile ABD'deki lisans ve lisansüstü istihbarat programlarının benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir.

İstihbarat eğitim programları niceliksel olarak karşılaştırıldığında, ABD'de lisans düzeyinde sadece istihbarat eğitimi veren birçok spesifik üniversite mevcut iken, Türkiye'de ise doğrudan lisans düzeyinde istihbarat eğitimi veren spesifik bir üniversite bulunmamakta ve lisans düzeyinde istihbarat eğitimi bir üniversitenin bünyesinde (MSÜ) verilmektedir. İstihbarat eğitimi lisansüstü düzeyde karşılaştırıldığında ABD'de birçok üniversitede verilirken, ülkemizde ise sadece dört üniversitede verildiği görülmektedir.

Lisans düzeyinde Türkiye'de ve ABD'deki istihbarat eğitim programlarının amaçları incelendiğinde; her iki ülkede de ulusal güvenlik ve istihbarat sürecini doğru yönetebilme yeteneğini geliştirme ve eleştirel düşünme becerisi ile liderlik vasfına sahip öğrencilerin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Lisans düzeyinde her iki ülkenin istihbarat eğitiminin çıktıları incelendiğinde ise; üniversitelerin lisans düzeyinde verdikleri ders içeriklerindeki farklılıklar nedeniyle bu farklılıkların doğrudan öğrenme çıktılarına yansı-

44 a.g.e.

45 a.g.e.

dığı söylenebilir. Türkiye'deki lisans düzeyindeki öğrenme çıktıları istihbaratın genel çerçevesi ve temel paradigmaları doğrultusunda şekillenirken, ABD'deki programların geniş, disiplinlerarası ve uzmanlaşma alanlarına yönelik olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca öğrencilerin, ABD istihbarat programlarının bölgesel ve küresel ihtiyaçları ve gereksinimler doğrultusunda becerileri ve kazanımları elde etmelerinin hedeflendiği söylenebilir. Türkiye ve ABD'deki lisans programlarının öğrenme çıktılarında da benzer şekilde istihbaratın doğası, işleyişi ve istihbaratın bileşenlerinin öğrencilere kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir.

Lisansüstü düzeyde Türkiye ve ABD'deki programların amaçları incelendiğinde; ABD'deki üniversitelerde istihbarat analizi gerçekleştiren, ulusal güvenlik teşkilatları, özel savunma şirketleri, emniyet teşkilatları, işletmeler ve hükümet dışı organizasyonlara yönelik istihbarat elemanları ve yöneticilerin yetiştirilmesi amaçladığı tespit edilmiştir. Türkiye'de ise lisansüstü programlarda istihbarat teorileri ve istihbaratın diğer disiplinler ile olan ilişkisi, istihbarat kurumları arasında koordinasyon, bilgi güvenliği yönetimi ve analiz kapasitesine sahip öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Lisansüstü düzeyde Türkiye ve ABD'deki programların amaçlarındaki benzerlikler değerlendirildiğinde; her iki ülkede de istihbarat alanında araştırmanın nasıl yapılacağı, istihbaratın temel paradigmaları, istihbarat disiplininin tarihi ve teorisi dersleri verilerek, istihbarat sürecini doğru yönetebilme yeteneğine sahip öğrencilerin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmüştür.

Lisansüstü düzeyde her iki ülkenin eğitim çıktılarının belirgin farklılığı, ABD'deki istihbarat programları Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler disiplinlerine yönelik şekillenirken, Türkiye'deki programlar ise Sosyal Bilimler çerçevesinde şekillenmektedir. ABD'deki lisansüstü istihbarat eğitim programlarında ülkenin ihtiyaçları öncelikliken küresel gelişmelere bağlı olarak daha uzmanlık gerektiren alanlara yönelik öğrenme çıktıları hedeflenmiştir. ABD'deki lisansüstü sosyal bilimler programlarında; sosyal bilimlerde araştırma yapabilme yetisi, stratejik istihbarat analizini yapabilme, istihbarat üretiminin planlanmasının kazandırılması hedeflenmektedir. Türkiye'deki lisansüstü sosyal bilimler programlarında ise; istihbarat teorisi ve yaklaşımlarının analizini yapabilme, bilgi güvenliği ve istihbarat toplama yöntemleri arasındaki ilişkinin kazandırılması hedeflenmektedir.

Sonuç

ABD’de lisans ve lisansüstü programlarda istihbarat eğitimi, ABD’nin dünya politikaları ve iç güvenlik tehditleri ile şekillenirken, Türkiye’de ise lisans ve lisansüstü düzeyde istihbarat eğitimi, Türkiye’nin iç güvenlik tehditleri doğrultusunda şekillendiği değerlendirilebilir. Yine bu doğrultuda ABD’nin küresel ölçekteki hedefleri doğrultusunda istihbarat eğitimi veren lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim kurumlarının kamu ve özel kuruluşlar ile koordinasyon ve işbirliği içerisinde olduğu ifade edilebilir. ABD’deki lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim programlarında, istihbaratın diğer disiplinlerle ilişkisi ve istihbaratın alt dallarına yönelik daha özel alanlarda ülkenin ihtiyacı olan istihbarat personelinin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Eğitim içeriklerinin temel kapsamda birbirine yakın olduğu değerlendirilebilirken istihbarat alanında uzmanlaşma durumu ABD’de lisans düzeyinde başlamaktadır. Türkiye’de ise lisans düzeyinde eğitim durumu göz önünde bulundurularak bu ihtiyacın mesleki gereksinimler neticesinde, meslek içi eğitimler kapsamında spesifik bir alana yönelik uzmanlaşmaya gidilmek suretiyle çözüldüğü söylenebilir.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde çalışmanın Türkiye’de lisans ve lisansüstü istihbarat eğitim programlarının oluşturulmasına, güncellenmesine, eğitim programlarının yapılandırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak gelecek araştırmalara da yönelik olarak;

- Türkiye’deki istihbarat eğitiminin lisans düzeyinde birden çok üniversitede programlarının oluşturulması,
- Doğrudan istihbarat eğitimi veren lisans ve lisansüstü düzeyde birden çok üniversitenin kurulması,
- Lisans ve lisansüstü düzeyde sosyal bilimler ve fen bilimleri bazlı ihtiyaçlar doğrultusunda istihbaratın alt disiplinlerine yönelik bölümlerin açılması,
- İç tehdit unsurları, komşu devletler ve Ortadoğu’ya ve diğer ilgi alanlarına yönelik küresel ölçekte eğitim programlarında derslerin konulması ve sayılarının artırılması,

- Türk Milli İstihbarat Teşkilatının bünyesinde lise, lisans ve lisans üstü düzeyde eğitim ve öğretim programları veren birimlerin oluşturulması önerilebilir.

Bunun dışında çalışmanın bulgularına göz önünde bulundurularak, ABD lisans ve lisansüstü programlarının yapılandırılmasında istihbaratta tematik (siber istihbarat, salgın hastalıklar, göç, küresel ısınma, uzay, yapay zekâ) üniversitelerin kurulması da gerekli olan bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

Bowen, G. (2009). **“Document Analysis as a Qualitative Research Method”**. *Qualitative Research Journal*, vol. 9, no. 2. <https://www.researchgate.net/publication/240807798>, doi.10.3316/QRJ0902027.

Buzan, B., Weaver, O., & Wilde, J. (1998). **Security: New Framework for Analysis**. Lynne Rienner Publishers: London.

Campbell, S. H. (2011). **A Survey of the U.S. Market for Intelligence Education**. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 307-337.

Corvaja, A. S., Jeraj, B., & Borghoff, U. M. (2016). **The Rise of Intelligence Studies: A Model for Germany?** *Connections: The Quarterly Journal*, 79-106.

Coulthart, S., & Crosston, M. (2015). **Terra Incognita: Mapping American Intelligence Education Curriculum**. *Journal of Strategic Security*, 46-68.

Gearon, L. (2015, Eylül). **Education, Security and Intelligence Studies**. *British Journal of Educational Studies*, s. 263-279.

Landon-Murray, M. (2011). **Social Science and Intelligence Analysis: The Role of Intelligence Education**. *Journal of Applied Security Research*, 491-528.

Landon-Murray, M. (2013). **Moving U.S. Academic Intelligence Education Forward: A Literature Inventory and Agenda**. *International Journal of Intelligence*, 744-776.

Lowenthal, Mark M. (1987) **The Intelligence Library: Quantity vs. Quality**, *Intelligence and National Security*, 2:2, 368-373.

Lowenthal, Mark M. Executive Director, IAFIE, **“Teaching Intelligence: The Intellectual Challenges,”** JMIC Occasional Paper No. 5, *A Flourishing Craft: Teaching Intelligence Studies*, June 1999).

Marrin, S. (2011). **Improving Intelligence Analysis: Bridging the gap between scholarship and practice**. Routledge: London.

Michael, K., & Kornbluth, A. (2019). **The Academization of Intelligence: A Comparative Overview of Intelligence Studies in the West**.

Cyber, Intelligence, and Security, 117-140.

Nolan, Cynthia M. (1999). **Seymour Hersh's Impact On The CIA**, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 12:1, 18-34.

Phythian, M. (2017). **Intelligence Analysis and Social Science Methods: Exploring the Potential for and Possible Limits of Mutual Learning**. *Intelligence and National Security*, 600-612.

Rudner, M. (2008). **Intelligence Studies in Higher Education: Capacity-Building to Meet Societal Demand**. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 110-130.

Scott, L., & Jackson, P. (2004). **The Study of Intelligence in Theory and Practice**. *Intelligence and National Security*, 139-169.

Spracher, W. C. (2009). **National Security Intelligence Professional Education: A Map of U.S. Civilian University Programs and Competencies**. The Faculty of The Graduate School of Education and Human Development of The George Washington University (Doktora Tezi).

Thomas, S. T. (1988). **Assessing current intelligence studies**. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 214-244.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara, Seçkin Yayınları 10. Baskı.

Zegart, A. B. (2007). **Cloaks, Daggers, and Ivory Towers: Why Academics Don't Study U.S. Intelligence**. L. K. Johnson içinde, *Strategic Intelligence 1: Understanding The Hidden Side of Government* (s. 21-35). Praeger Security International: London.

Extended Summary

With the acceptance of intelligence as a discipline in the world, emphasis on the intelligence education increased. Furthermore, higher education institutions have been established and educational programs have been organized to train intelligence personnel at an academic level. After the Cold War, the September 11 attacks caused a rapid growth on the importance given to intelligence training. To train qualified personnel it is aimed to use approaches such as realism and liberalism which are the basic theories of international relations, and to use current theories and models by intelligence staff in accordance with intelligence activities in the creation of intelligence training programs are required by intelligence agencies.

In a theoretical sense, this study aims to reveal the structure of undergraduate and graduate intelligence training programs in Turkey and the United States, as well as it scopes the theoretical foundations of them. The study was designed within a qualitative research pattern, and used document review and descriptive content analysis. Document analysis is a systematic method of evaluating and examining both written and electronic materials. Like other analytical methods in qualitative research, document analysis a study, evaluation of data to infer meaning, gaining understanding, and developing empirical knowledge. Documents can be used for systematic evaluation of various forms as part of a study. In educational research, document analysis was used in this study since it allows materials such as textbooks, programs, internal and external correspondences, student records, meeting minutes, lesson and unit plans to be used as documents. In determining the group of universities studied in the study, “simple random sampling” method was used from “random sampling methods”. Each sampling unit from the sampling units are chosen equally to give the possibility to each sample to be elected due to the sampling method that this study’s simple non-selective receipt. For this study, Milli Savunma Üniversitesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Polis Akademisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Citadel Military Collage of South Carolina, American Military University, The Institute of World Politics, Mercyhurst University were selected.

It is observed that there are many specific universities in the United States that provide intelligence education at the undergraduate level, whereas in Turkey there is only one specific university that provides intelligence education directly at the undergraduate level and intelligence education at the undergraduate level is provided within the University. Considering both levels, intelligence education is available at only four universities in Turkey compared to many more universities in the United States.

The objectives of the intelligence training programs in Turkey and the United States are examined at the undergraduate level; it is aimed to educate students who have the ability to manage the national security and intelligence process correctly, as well as who have critical thinking and leadership qualities in both countries. When the learning outcomes of intelligence education in both countries are examined at the undergraduate level, it can be said that these differences are directly reflected in the learning outcomes due to the differences in the course content that universities give at the undergraduate level. Undergraduate learning outcomes in Turkey are shaped according to the general framework and basic paradigms of intelligence while programs in the United States are considered to be aimed at broad, interdisciplinary and specialized areas. It can also be said that students are aimed at gaining skills and achievements in line with regional and global needs and requirements of U.S. intelligence programs. Similarly, the learning outcomes of undergraduate programs in Turkey and the United States are aimed to provide students with the nature, functioning and components of intelligence.

Of course, there are some similarities and differences between Turkey and the U.S. about how things are done in at the graduate level. It is aimed to train intelligence officers and managers for national security agencies, private defense companies, law enforcement agencies, businesses and non-government organizations who perform intelligence analysis at universities in the United States. However, in Turkey, the graduate programs mostly aim to educate students with intelligence theories and the relationship of intelligence with other disciplines, coordination between intelligence agencies, information security management, and analysis capacity. At the

graduate level, the significant difference in the educational outcomes of both countries is that intelligence programs in the United States are shaped in the disciplines of science and social sciences while programs in Turkey are shaped in the framework of social sciences. In graduate intelligence training programs in the United States, priority can be considered as targeting learning outcomes for areas that require more expertise, depending on global developments. Graduate social science programs in the United States are aimed at conducting research in the social sciences, conducting strategic intelligence analysis, and planning intelligence production. Graduate social science programs in Turkey aim to analyze intelligence theory and approaches to gain the relationship between information security and intelligence collection methods. In the United States, intelligence education in undergraduate and graduate programs is shaped by the world policies of the United States and the threats to internal security, while in Turkey, it can be said that intelligence education at the undergraduate and graduate levels is shaped by the threats to internal security of Turkey. Eventually in this study, the similarities in the objectives of the program are evaluated; how to research in both countries in the field of intelligence, what are the intelligence of the basic paradigms in the discipline of history and theory of intelligence, how intelligence is the purpose of the growing acceptance of students with the ability to manage the process.

It can be estimated that the educational content is close to each other in the basic context while the state of specialization in the field of intelligence begins at the undergraduate level in the United States, and in Turkey. When the state of education at the undergraduate level is estimated, need can be fulfilled by going to specialization in a specific field within the framework of professional training as a result of professional requirements. Based on the findings of the study, it is believed that it will contribute to the creation, updating and structuring of undergraduate and graduate intelligence training programs in Turkey. As a result of the study, the importance of creating programs of intelligence education in Turkey at multiple universities at the undergraduate level was demonstrated for future research. Conversely, the establishment of universities at the undergraduate and graduate level, directly for multiple intelligence, social

sciences at undergraduate and postgraduate level, in line with the needs of intelligence, based in the sub-discipline issues such as the importance of the opening of the section is evaluated

Finally, it is proposed to introduce courses and increase their number in global educational programs aimed at domestic threat elements, neighboring states and the Middle East. The findings of the study suggest the establishment of thematic (cyber intelligence, epidemics, migration, global warming, space, artificial intelligence) universities in intelligence in the configuration of U.S. undergraduate and graduate programs.